

ВПЛИВ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ДИТИНИ

Сім'я як соціальний інститут являється загально визнаною соціальною цінністю. Її значущість і необхідність як для кожної окремої людини, так і для суспільства в цілому не викликає жодних сумнівів. Ще Аристотель писав, що кожна сім'я – це частина держави.

Нині вітчизняне та міжнародне законодавство визначає сім'ю первинним та основним осередком суспільства [1; 2]. І це є абсолютно обґрунтованим, адже формування та розвиток особистості починається з моменту народження дитини, і сім'я у цьому процесі належить пріоритетне місце: саме вона є першим вихователем маленької людини, середовищем передачі їй духовного багатства, культурних традицій, формування ціннісних орієнтацій, практичних умінь і навичок [3]. Зрештою сім'я відіграє основну роль не лише у формуванні загальної культури особистості дитини, а й правової, яка набуває особливої актуальності в сучасний період розвитку України в умовах становлення демократичної правової держави.

Важливою та необхідною умовою формування правової культури дитини є правове виховання. У реалізації цього завдання ключову роль відіграє саме сім'я як соціальний інститут. Розуміючи значення сім'ї у вихованні дитини, в тому числі правовому, держава на законодавчому рівні, зокрема в ст. 12 Закону України “Про охорону дитинства” [4], визначила права, обов'язки та відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини. Крім того, Закон України наголошує на тому, що виховання в сім'ї є першоосовною розвитку особистості дитини.

Важливим для особистісного розвитку дитини, формування її правосвідомості та правової культури є не лише організовані та систематичні дії щодо правового виховання та навчання дитини, а й створення сприятливих умов її емоційного життя. Водночас як показують результати опитування, батьки майже не замислюються над тим, що виховний вплив на дітей справляють не тільки цілеспрямовані дії, а й уся сімейна атмосфера [3].

Сім'я як перший мікроколектив безпосереднім чином впливає на формування особистості дитини, адже тут вона проводить значну частину часу, засвоює знання, досвід, переймає правила поведінки, соціальні та правові цінності. У цьому контексті доречним, на нашу думку, буде навести погляд В. О. Коновалової та В.Ю. Шепітько, які вказують, що мікроколектив впливає на ступінь і спрямованість соціалізації особистості, сприяючи тим самим виробленню у неї того чи іншого світогляду і набуттю соціального досвіду. Тому соціальна характеристика мікроколективу визначає становлення позитивних або негативних властивостей особистості [5, с. 191].

Як зазначає В. В. Бедь, порушення в засвоєнні морально-правових норм, прийнятих у суспільстві, спостерігається “з вини” сім’ї у таких випадках:

1) батьки словесно і своїми вчинками стверджують аморальні і навіть антисоціальні способи поведінки (відбувається пряме засвоєння дитиною норм асоціальної поведінки);

2) батьки словесно дотримуються загальноприйнятих моральних норм поведінки, але здійснюють дії та вчинки, які їм суперечать (у дітей з’являються асоціальні установки);

3) батьки словесно і в поведінці дотримуються загальноприйнятих норм, але при цьому не задовольняють емоційних потреб дитини, що значно ускладнює нормальний процес соціалізації;

4) батьки застосовують як основні методи виховання такі: насилля, примушування, приниження особистості дитини [6].

Вивчення кримінальних справ про тяжкі злочини, вчинені неповнолітніми, свідчать, що нерідко в сім’ї створюються несприятливі умови для виховання дітей. Недоліки сімейного виховання породжують відхилення у моральному розвитку неповнолітніх, що, у свою чергу, призводить до вчинення правопорушень і злочинів. Вплив сім’ї на виховання дітей не можна замінити іншими заходами виховання. Тому дошкільні, загальноосвітні та інші навчальні заклади, які виконують функції щодо виховання дітей, повинні тільки доповнювати сімейне виховання [7].

Наведений перелік проблем, які, на жаль, часто зустрічаються в сім’ях мають негативний вплив на неповнолітніх, насамперед, у силу вікових особливостей. Такими особливостями є, наприклад, несформованість власної системи стійких моральних і правових принципів, переконань, ціннісних орієнтирів, схильність до наслідування тощо.

Сім’я має значний вплив на становлення та розвиток загальної та правової культури особистості дитини, причому внаслідок вікових особливостей дитини та ціннісних орієнтацій її найближчого оточення, такий вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Тому особливої актуальності набувають правове виховання дітей, яке має поєднуватися з позитивним прикладом батьків щодо свідомого ставлення до власних прав та обов’язків, неухильного додержання норм і правил поведінки, закріплених чинним законодавством, з метою формування у дитини неприйняттого ставлення до протиправних діянь та високого рівня правової культури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України: станом на 4 липня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
2. Загальна декларація прав людини: Організація Об’єднаних Націй від 10 грудня 1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.

3. *Кравченко Т. В.* Особливості виховання та соціалізації дитини в сучасній українській сім'ї [Електронний ресурс] / Т. В. Кравченко // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С. 98-102. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=52&c=1121>.
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III: станом на 16 травня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
5. *Коновалова В. О.* Юридична психологія / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
6. *Бедь В. В.* Юридична психологія [Електронний ресурс] / В. В. Бедь. – К. : МАУП, 2004. – 436 с. – Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-282379.html?page=6//>.
7. Вплив сім'ї на правове виховання дитини [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ovidiodopol-rda.odessa.gov.ua/novini/vpliv-sm-na-pravove-vihovannya-ditini/>.

*Маліновська О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)*

ПРАВО НА ПРАЦЮ В ПЕРІОД НЕПУ В УСРР

Право на працю у сучасній Україні гарантується низкою нормативно-правових актів, проте зародження цих процесів почало відбуватися за часів Української Соціалістичної Радянської Республіки, а саме з проголошенням нової економічної політики. Вона внесла у трудове право суттєві зміни, які можна звести до таких головних положень: скасування трудової повинності; заміна регламентації нормування праці; відродження договірних засад.

Право на працю віднайшло своє закріплення у Конституції Української Соціалістичної Радянської Республіки. 6 березня 1919 року у Харкові почав роботу III Всеукраїнський з'їзд Рад, а 10 березня проект Конституції УСРР був поданий і затверджений на III Всеукраїнському з'їзді Рад. Стаття 28 Конституції УСРР проголошувала: “У.С.Р.Р. визнає обов'язки всіх громадян Республіки на працю і проголошує гасло: “не працюючий не їсть”. Тобто, праця вважалася моральним обов'язком кожного працездатного радянського громадянина. Хто відмовляється від праці і намагається прожити з нелегальних прибутків, того вважали дармоїдом (“тунеядцем”) і могли застосовувати репресії, включно до заслання. Обов'язок громадян працювати поєднується з їхнім правом на працю, тобто з можливістю виконувати ту чи іншу працю за певною спеціальністю і кваліфікацією й одержувати за це відповідну винагороду.

Одним із перших нормативних актів, що відповідав умовам непу, стала Постанова Раднаркому УСРР від 19 квітня 1921 р. “Про полегшений перехід робітників і службовців з одного підприємства на інше”. Запроваджувалися чергові й додаткові відпустки для робітників і службовців із збереженням заробітної плати.